

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

การศึกษาเรื่อง “พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการค้าชายแดนไทย – ลาว: กรณีศึกษาชุมชนชายแดนห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน” เพื่อศึกษาลักษณะการตั้งถิ่นฐาน การก่อตัว การขยายตัวและโครงสร้างของชุมชนชายแดน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาและการขยายตัวของชุมชนชายแดนและตลาดการค้าชายแดนด้านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน ความสัมพันธ์ทางการค้าของไทย – ลาวในชุมชนชายแดนห้วยโก๋น ลักษณะการค้าและพฤติกรรมของผู้ประกอบการค้าและผู้บริโภคในตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น โดยศึกษาครอบคลุมรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การขยายตัวของการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน คุณลักษณะของประชากรและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน

ผู้ศึกษาได้แบ่งช่วงการศึกษาการตั้งถิ่นฐานเป็น 3 ช่วงเวลาคือ ช่วงเวลาเริ่มตั้งถิ่นฐานถึงปี พ.ศ. 2507 ช่วงปี พ.ศ. 2507 ถึง 2528 และช่วงปี พ.ศ. 2529 ถึงปัจจุบัน ใช้แบบนำสัมภาษณ์สอบถามผู้สูงอายุและผู้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชน ในด้านการใช้ที่ดินได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ช่วงเวลาคือ ช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ถึง 2540 และช่วงปี พ.ศ. 2540 ถึง 2543 โดยใช้การวิเคราะห์ตีความจากภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการใช้ที่ดิน สำหรับพัฒนาการตลาดการค้าชายแดนได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ช่วงเวลาคือ เริ่มตั้งแต่ระยะเวลาที่มีการเริ่มค้าขายสินค้าในบริเวณชายแดนถึงในปี พ.ศ. 2537 ที่มีการเปิดเป็นด่านถาวรและช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 จนถึงปัจจุบัน โดยการใช้แบบสอบถามและทดสอบทางสถิติ วิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางมาใช้บริการตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นของผู้ค้าและผู้บริโภค ผลการศึกษาสามารถแยกสรุปและอภิปรายผลการศึกษาได้ 3 ด้านคือ

6.1.1 สรุปผลการศึกษาด้านการตั้งถิ่นฐานชุมชนชายแดนห้วยโก๋น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกเริ่มตั้งถิ่นฐานจนถึงปี พ.ศ. 2507 ได้แก่ ปัจจัยทางด้านกายภาพ เช่น ความใกล้แหล่งน้ำและสภาพธรรมชาติต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและความเชื่อ

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2508 - 2528 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานคือปัจจัยทางด้านการเมือง (ภัยสงคราม) ซึ่งเป็นปัจจัยหลักคั่นให้เกิดการอพยพโยกย้ายการตั้งถิ่นฐานจากพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเดิมเพราะเสี่ยงต่ออันตรายที่จะเกิดกับชีวิตและทรัพย์สินของคน ไม่มีปัจจัยดึงดูดในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานแห่งใหม่นอกจากความปลอดภัย ประชากรพื้นที่ศึกษาจำเป็นต้องอพยพโยกย้ายออกจากพื้นที่เดิมจึงอพยพไปพึ่งพิงพักอาศัยยังพื้นที่แห่งใหม่ ระยะเวลาต่อมาเมื่อประชากรอพยพไปพึ่งพิงพักอาศัยยังพื้นที่แห่งใหม่ เกิดปัจจัยหลักคั่นคือการขาดแคลนพื้นที่ทำกิน ประชากรไม่สามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ส่งผลให้ประชากรยากจนเกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิต ประกอบกับการเกิดปัจจัยดึงดูดในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเดิมคือสงครามสงบ ทางทหารเข้าให้การดูแลความเรียบร้อยและให้ความคุ้มครองความปลอดภัย ประชากรจึงอพยพกลับมาตั้งถิ่นฐานยังพื้นที่ชุมชนชายแดนห้วยโก้นดงเดิม บางชุมชนตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เดิมที่เคยตั้งถิ่นฐาน บางชุมชนตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แห่งใหม่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของประชากรในชุมชนนั้น ๆ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านการความปลอดภัยก่อนปัจจัยอื่นควบคู่กับปัจจัยความใกล้เคียงแหล่งน้ำเพื่อความสะดวกในการนำน้ำมาใช้อุปโภคบริโภค

การตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 ถึงปัจจุบัน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน การขยายตัวและรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานคือปัจจัยทางด้านการเมืองได้แก่ นโยบายทางการเมือง การส่งเสริมโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ การพัฒนาและการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังประกอบด้วยปัจจัยร่วมอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานซึ่งได้แก่ ปัจจัยทางด้านกายภาพ ปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชายแดนห้วยโก้นดงตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานโดยการบุกรุกเข้าอยู่อาศัยครอบครองพื้นที่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลคือปัจจัยทางด้านกายภาพ ภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของดินและที่สำคัญที่สุดคือแหล่งน้ำ เมื่อสามารถเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นฐานได้ประชากรจะตั้งถิ่นฐานพักอาศัย ปัจจัยทางด้านความเชื่อเข้ามามีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้งถิ่นฐานและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในระยะเวลาต่อมาและยังเป็นปัจจัยที่กำหนดให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของประชากรชุมชนชายแดนห้วยโก้น การเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานก่อนการตั้งถิ่นฐานถาวร เมื่อทำเลที่ตั้งถิ่นฐานที่เหมาะสมทั้งด้านกายภาพและด้านความเชื่อ ประชากรชุมชนชายแดนห้วยโก้นจึงเริ่มตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งถาวรและเปลี่ยนเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรเมื่อเกิดความมั่นใจในทำเลที่ตั้งถิ่นฐานปัจจุบัน ปัจจัยทางด้านการเมืองคือปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบัน เนื่องจากชุมชนชายแดนห้วยโก้นได้รับผลกระทบโดยตรงจากภัยสงครามทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายการตั้งถิ่นฐานและยังมีอิทธิพลต่อการเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานแห่งใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงภัยจากสงคราม ทำให้ลักษณะและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชายแดนห้วยโก้นแตกต่างจากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอื่น ๆ หลัง

จากสงครามสงบ ประชากรเริ่มตั้งถิ่นฐานแบบถาวรมากขึ้น ปัจจัยทางด้านประชากรเริ่มมีบทบาทต่อการขยายตัวและรูปแบบของการตั้งถิ่นฐาน เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ชุมชนขยายตัวอย่างต่อเนื่องและไร้ทิศทางทั้งพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่อยู่อาศัยมีจำนวนเพิ่มขึ้น พื้นที่ป่าไม้ลดลง ปัจจัยทางการเมือง การส่งเสริมของทางภาครัฐเข้ามามีบทบาทต่อการขยายตัวและรูปแบบของการตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะการส่งเสริมทางการค้าชายแดนและการตั้งอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการพัฒนาทางการค้าชายแดนในอนาคต เช่น การพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้ชุมชนขยายตัวตามแนวเส้นทางคมนาคมและพื้นที่ที่สาธารณูปโภคสาธารณูปการพร้อมต่อการตั้งถิ่นฐานรวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำการเกษตรเพื่อลดการทำลายพื้นที่ป่าและภาครัฐยังส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การเปิดจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋น การเปิดตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นเพื่อให้พื้นที่ชุมชนชายแดนห้วยโก๋นและจังหวัดน่านมีสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น แต่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากอำนาจซื้อของประชากรทั้งไทยและลาวน้อยประกอบกับสภาพเส้นทางลาดชัน การเดินทางยากลำบาก ระยะทางที่ห่างไกล การค้าชายแดนมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของจังหวัดน่านน้อยมีเพียงผลกระทบต่อประชากรที่ตั้งถิ่นฐานตามแนวชายแดนห้วยโก๋นของทั้งสองประเทศ

สภาพสังคมและวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ของแต่ละชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกันแตกต่างกันเพียงพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับผีของแต่ละชาติพันธุ์ เมื่อแต่ละมีการติดต่อสัมพันธ์กันหรือการตั้งถิ่นฐานในชุมชนเดียวกันเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมความเชื่อรวมถึงภาษาและแนวความคิด การอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานแต่ละครั้งนำไปสู่การกระจายตัวของประชากรในถิ่นที่อยู่เดิมและถิ่นที่อยู่ใหม่โดยเฉพาะการแต่งงานและการทำงานของประชากรในปัจจุบัน

6.1.2 สรุปผลการศึกษาด้านการค้าชายแดนไทย - ลาว ณ จุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋น

การค้าชายแดนของจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋น พื้นที่บริเวณชายแดนไทย - ลาวบริเวณจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋นมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สองพื้นที่มานานทั้งการเคลื่อนย้ายสินค้า ผู้คน ความคิดและข่าวสารระหว่างพื้นที่ภายในบริเวณชายแดน ส่วนหนึ่งเกิดจากประชากรในสองพื้นที่มีชาติพันธุ์เดียวกันและสัมพันธ์กันในลักษณะญาติมิตร สาเหตุอีกประการคือแนวพรมแดนระหว่างไทย - ลาวบริเวณจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋นเป็นแนวพรมแดนทางพื้นที่แบ่งเขตแดนประเทศด้วยสันเขาและทางน้ำ การติดต่อกันระหว่างพื้นที่เป็นไปได้ง่ายและสะดวกสบายกว่าแนวพรมแดนประเภทอื่น เนื่องจากความแตกต่างของลักษณะทางกายภาพทางพื้นที่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรแตกต่างกันรวมถึงวัฒนธรรม ความสามารถของประชากรในพื้นที่และระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน ประชากรไทยต้องการเสนอขายสินค้าที่มีมากใน

ประเทศไทยและต้องการซื้อสินค้าซึ่งไทยขาดแคลนแต่มีมากในลาวและลาวก็มีความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภค (สินค้าโรงงานอุตสาหกรรม) ที่ผลิตมากในไทยและต้องการเสนอขายสินค้าประเภทผลผลิตทางการเกษตร สินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ทำได้จากป่า (วัตถุดิบโรงงานอุตสาหกรรม) แก่ไทย เกิดภาวะเกือตื้อกันของสองพื้นที่ เมื่อปัจจัยทางการเมืองที่มีนโยบายส่งเสริมการค้าชายแดน ณ จุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋นนำสู่การพัฒนาทางด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของชุมชนและเศรษฐกิจในอนาคต การพัฒนาทางด้านระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่รัฐให้ความสำคัญโดยเฉพาะการก่อสร้างและพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สภาพเส้นทางคมนาคม ระยะเวลาเดินทางและค่าใช้จ่ายในการเดินทางเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมี ปฏิสัมพันธ์และการค้า ค่าขนส่งและระยะทางที่ห่างไกลเป็นอุปสรรคต่อการค้า การขนส่งนำไปสู่การเคลื่อนย้ายสินค้า ประชากร แนวความคิดและข่าวสารต่าง ๆ

การแลกเปลี่ยนค้าขายสินค้านี้ระหว่างสองพื้นที่การติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้านานาน โดยใช้มาตรการการเก็บภาษีศุลกากรเป็นเครื่องมือในการควบคุมความสมดุลย์ของปริมาณการค้า ลักษณะการค้าในอดีตคือการแลกเปลี่ยนสินค้านี้ระหว่างหมู่บ้านตามแนวพรมแดน ไม่มีการขนส่งสินค้ากระจายสินค้าสู่พื้นที่อื่นเป็นเพียงการค้าขนาดเล็ก บางครั้งเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้าประเภทสินค้าได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าที่ทำได้จากป่า ช่วงเวลาต่อมารูปแบบการค้าเปลี่ยนแปลงไป เงินเข้ามามีบทบาทเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า การแลกเปลี่ยนสินค้านี้ยังแลกเปลี่ยนภายในพื้นที่ชายแดนเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2526 สร้างถนนมายังพื้นที่ชายแดน เริ่มมีการคมนาคมขนส่งระหว่างพรมแดนมากขึ้นและแพร่กระจายสินค้าไปยังส่วนต่าง ๆ ของประเทศประเภทสินค้าได้แก่ ลูกชิด เปลือกก้อ เปลือกบง ซึ่งเป็นสินค้าที่มีจำนวนมากและหาได้ง่ายจากพื้นที่ป่าของลาว ในปี พ.ศ. 2537 ขยะดับค่านพรมแดนห้วยโก๋นเป็นจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋นการค้าระหว่างประเทศมีความสะดวกสบายและมีปริมาณการค้าเพิ่มมากขึ้น ลักษณะการค้าชายแดนของจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋นแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือการค้าในระบบและการค้านอก ระบบ

การค้าในระบบคือการค้าที่ทำถูกต้องตามกฎหมายเสียภาษีศุลกากรตามอัตราที่ศุลกากรกำหนดไว้ ส่วนใหญ่เป็นการค้าระหว่างจังหวัดน่านกับเมืองต่าง ๆ บริเวณชายแดน สปป.ลาว การค้าขายนำเข้าและส่งออกสินค้าใช้เงินสกุลบาทในการชำระค่าสินค้า ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าและส่งออกตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปริมาณและมูลค่าการค้าเพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากในปี พ.ศ. 2540 ประเทศในเอเชียประสบปัญหาสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ค่าเงินบาทลอยตัวทำให้ปริมาณและมูลค่าการค้าระหว่างไทย - ลาว ณ จุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋นลดลงและลดลงมากในปี พ.ศ. 2541 ในปี

พ.ศ. 2542 สภาพเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียเริ่มฟื้นฟูกลับสู่สภาพปกติ ปริมาณและมูลค่าการค้าจึงเพิ่มขึ้น ส่วนการค้าในระบบเกิดจากการลักลอบนำเข้าหรือส่งออกสินค้าตามแนวพรมแดน ไทย - ลาวมีปริมาณ และมูลค่าไม่มากนักเนื่องจากสภาพเส้นทางลักลอบขนส่งสินค้าคือเส้นทางเดินเท้าในป่า การเดินทางยากลำบาก เส้นทางขนส่งลาดชัน สินค้าที่ลักลอบนำเข้าและส่งออกคือสินค้าประเภทสินค้าอุปโภคและสินค้าอุปโภค

6.1.3 สรุปผลการศึกษาด้านการค้าภายในตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น

การค้าชายแดนในตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นเป็นการค้าที่ไม่เสียภาษีศุลกากรในการซื้อ - ขายสินค้า กรมศุลกากรผ่อนผันให้ไม่ต้องเสียภาษีศุลกากรเมื่อซื้อสินค้าในตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นหรือการเก็บภาษีศุลกากรขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ศุลกากรซึ่งจะพิจารณาจากปริมาณสินค้า มูลค่าของสินค้าและวัตถุประสงค์ของผู้ซื้อ ตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นเปิดทำการค้าขายสินค้าในวันเสาร์ตั้งแต่เวลา 7.00 น. ถึง 12.00 น. ของทุกอาทิตย์ ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นประชากรในชนบท การค้าขายในพื้นที่ตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นมีมานานตั้งแต่อดีตโดยมีรูปแบบการค้าแบบปูผ้าพลาสติกวางขายสินค้ากับพื้น เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้า สินค้าส่วนใหญ่ที่ค้าขาย แลกเปลี่ยนได้แก่ สินค้าหัตถกรรม ผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าที่ทำได้จากป่า ระยะเวลาค้าขายสินค้าไม่แน่นอน ผู้ค้าจะเดินทางมาค้าขายสินค้าต่อเมื่อมีจำนวนสินค้าพอเพียงสำหรับการค้าขาย ความสม่ำเสมอในการเดินทางมาค้าขายยังค้าขายสินค้าขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าที่มีหรือปริมาณสินค้าที่สามารถหาได้ ระยะเวลาค้าขายสินค้าในตลาดนัดไม่แน่นอนซึ่งผู้ค้าจะค้าขายสินค้าจนสินค้าหมดหรือไม่มีผู้บริโภคหลงเหลืออยู่ในตลาด จนถึงปี พ.ศ. 2538 ปริมาณการค้าในตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นเกิดการขยายตัวเนื่องจากการส่งเสริมของภาครัฐในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋น ผู้ค้าเริ่มลงทุนสร้างแผงขายสินค้าทั้งแบบกึ่งถาวรและแบบถาวรทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะของผู้ค้า สินค้าที่ผู้ค้าลาวค้าขายได้แก่สินค้าที่ทำได้จากป่าและสินค้าหัตถกรรมโดยเฉพาะผ้าทอ สำหรับผู้ค้าไทยค้าขายสินค้าอุปโภคและสินค้าบริโภค ซึ่งจำนวนผู้ค้าส่วนใหญ่คือผู้ค้าไทยที่มีปริมาณสินค้าและประเภทสินค้าที่ค้าขายมากกว่าผู้ค้าลาว

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางมายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นของทั้งกลุ่มตัวอย่างผู้ค้าและกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภค ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางมาค้าขายสินค้ายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นของผู้ค้าคือปัจจัยเกี่ยวกับสภาพเส้นทางคมนาคมที่สามารถเดินทางได้อย่างสะดวกสบาย เมื่อแยกพิจารณาพบว่าผู้ค้าไทยคำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวกับการคมนาคมขนส่งเป็นปัจจัยสำคัญได้แก่ สภาพเส้นทางคมนาคมและระยะทางจากที่พักอาศัยของผู้ค้าถึงตลาดนัด แตกต่างจากผู้ค้าลาวซึ่งให้ความสำคัญกับปัจจัยการเดินทางมาค้าขายสินค้ายังตลาดนัดและการสามารถซื้อสินค้า

กลับไปอุปโภคบริโภคและให้ความสำคัญกับการได้รับการแนะนำให้มาค้าขายสินค้ายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นเพราะการกระจายข่าวสารที่ล่าช้าในลาว

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางมาจับจ่ายซื้อสินค้ายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นของผู้บริโภค ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยความหลากหลายของสินค้าที่มีให้เลือกมากมายในตลาดนัดเป็นปัจจัยสำคัญและให้ความสำคัญกับระยะทางจากตลาดนัดใกล้ที่พักอาศัยเป็นอันดับที่สอง เมื่อแยกพิจารณาผู้บริโภคไทยให้ความสำคัญกับปัจจัยเกี่ยวกับการคมนาคมขนส่งเป็นปัจจัยสำคัญ คือ ความใกล้ - ไกลของที่พักอาศัยกับตลาดนัดและสภาพเส้นทางคมนาคมขนส่งที่ใช้ในการเดินทางมายังตลาดนัด แตกต่างจากผู้บริโภคลาวซึ่งให้ความสำคัญกับปัจจัยเกี่ยวกับสินค้าในตลาดนัด ได้แก่ ความหลากหลายของสินค้าและราคาของสินค้าในตลาดนัดที่มีราคาถูก

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

การพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการค้าชายแดนไทย - ลาว: กรณีศึกษาชุมชนชายแดนห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

6.2.1 พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนชายแดนห้วยโก๋น

อดีตปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานได้แก่ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ เพื่อความสะดวกสบายในการนำน้ำมาอุปโภคบริโภค ซึ่งจะมีปัจจัยอื่นๆ เป็นองค์ประกอบกระตุ้นใจคือ ลักษณะภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของดินสอดคล้องกับการศึกษาของ Hagen (1978) และอนุชาติ (2525) การบุกรุกเข้าตั้งถิ่นฐานและการเริ่มพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการของชุมชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาและจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นคือปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าเพิ่มมากขึ้นและการขยายตัวและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงชุมชนรวมถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนสอดคล้องกับการศึกษาของ Werner (1992) และอังฉรา (2528) การขยายตัวของชุมชนโดยมิได้วางแผนไว้ล่วงหน้าส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่อยู่อาศัยออกสู่พื้นที่รอบชุมชนเดิม เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำในชุมชนเนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาของ อนุชาติ (2536) ปัจจัยทางด้านการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการอพยพไปตั้งถิ่นฐานยังพื้นที่ใหม่น้อยเพราะสภาพเส้นทางคมนาคมที่ยากลำบากและประชากรที่พักอาศัยในชุมชนยากจนประกอบกับกฎหมายห้ามบุกรุกพื้นที่ป่า ประชากรจึงไม่สามารถอพยพเคลื่อนย้ายการตั้งถิ่นฐานไปในพื้นที่อื่นได้ขัดแย้งกับการศึกษาของ กมล (2528) การอพยพเคลื่อนย้ายของชุมชนใน

อดีตเกิดจากปัจจัยผลักดันในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเดิมคือ ความไม่ปลอดภัยกับชีวิตและทรัพย์สินจากภัยสงครามและปัจจัยดึงดูดให้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานแห่งใหม่คือ ความโอบอ้อมอารีและการให้ความช่วยเหลือของประชากรในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานแห่งใหม่ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุพจน์ (2539) การอพยพเคลื่อนย้ายการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันของประชากรในชุมชนมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยดึงดูดของพื้นที่แห่งใหม่คือ การแต่งงานและการต้องการแรงงานจำนวนมากในพื้นที่แห่งใหม่และปัจจัยผลักดันในพื้นที่เดิมคือ การไม่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินและสภาพเศรษฐกิจตกต่ำในชุมชนสอดคล้องกับการศึกษาของ กมล (2528) จากการศึกษาพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการค้าชายแดนไทย - ลาว: กรณีศึกษาชุมชนชายแดนห้วยโก๋น พบว่านอกจากปัจจัยทางด้านกายภาพที่กล่าวมาแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบร่วมในการตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานได้แก่ ปัจจัยทางด้านการเมือง ปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรมและและความเชื่อของแต่ละชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนของชุมชนชายแดนห้วยโก๋นมีชาติพันธุ์ต่างกัน ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของแต่ละชุมชนแตกต่างกัน

6.2.2 พัฒนาการของการค้าชายแดนไทย - ลาวและพัฒนาการของตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น

การพัฒนาทางเมืองและเศรษฐกิจของชุมชนชายแดนเป็นไปอย่างล่าช้าเนื่องจากขาดแคลนระบบบริการขั้นพื้นฐานและผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่มีปริมาณน้อยรวมถึงการคมนาคมที่ยากลำบากสอดคล้องกับการศึกษาของ Uyeki (1990) และสิริ (2531) การกลายเป็นเมืองของชุมชนชายแดนห้วยโก๋นล่าช้าในอดีต รัฐบาลจึงส่งเสริมการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับพื้นที่ใกล้เคียงและชุมชนของลาว เกิดการเชื่อมโยงกันระหว่างประเทศและเกิดความต้องการทางด้านสินค้าและบริการของประชากรในแต่ละชุมชนสอดคล้องกับการศึกษาของ Schaaf and Manshard (1992) เกิดการติดต่อและการค้าระหว่างประเทศตามแนวชายแดนไทย - ลาว บริเวณชายแดนห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน

ลักษณะการค้าภายในตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น มีลักษณะการค้ารายวัน ผู้บริโภคและผู้ค้าเมื่อเดินทางมาค้าขายสินค้าแล้วจะเดินทางกลับ ไปพักอาศัยยังที่พักของตนเอง โดยผู้ค้าบางส่วนคือผู้ค้าที่หมุนเวียนไปตามตลาดนัดต่าง ๆ ในแต่ละวันสอดคล้องกับการศึกษาของ Mckim (1972) และต้องเดินทางเป็นระยะทางไกล บางครั้งมักเดินทางมาค้าขายสินค้ายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น ตอนเช้าและตอนเย็น เดินทางไปค้าขายยังตลาดนัดประจำท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย ผู้ค้าบางรายประกอบการค้าแบบอาชีพเสริม ค้าขายเฉพาะตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นในวันเสาร์เท่านั้น

รูปแบบของตลาดนัดและพัฒนาการของตลาดนัดจะพัฒนาตามสภาพของการตั้งถิ่นฐาน และสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่นั้นสอดคล้องกับการศึกษาของเกียรติและคณะ (2525) ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางมาจับจ่ายซื้อสินค้ายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นของผู้ค้าและผู้บริโภค ได้แก่ ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น ซึ่งจำนวนผู้ค้าและผู้บริโภคจะลดลงตามระยะทางที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ระยะทางเป็นอุปสรรคในการเดินทางมายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Hill and Smith (1972) Scott (1972) สายสวาท (2531) และสมบุรณ์ (2531)

ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจการเดินทางมายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น โดยเฉพาะฤดูกาลและสภาพภูมิประเทศนำไปสู่สภาพเส้นทางคมนาคมที่แตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นของผู้ค้าและผู้บริโภค เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ชุมชนเป็นภูเขา ทำให้การเดินทางยากลำบากโดยเฉพาะในฤดูฝน ส่งผลให้ผู้ค้าและผู้บริโภคเดินทางมายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นมีความแตกต่างกันไปตามฤดูกาล ตามสภาพเส้นทางคมนาคมซึ่งการคมนาคมขนส่งสภาพเส้นทางคมนาคมขนส่งที่ดีมีอิทธิพลต่อการเดินทางมายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นสอดคล้องกับการศึกษาของ Ullman (1980) และ Stock (1983) และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางมาจับจ่ายซื้อสินค้ายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นของผู้บริโภคยังมีปัจจัยสำคัญอื่นเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจคือปัจจัยทางด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทางและรายได้ของแต่ละครัวเรือนสอดคล้องกับการศึกษาของ Siyoung (1981) และเพชร (2528)

6.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

จากการศึกษาพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนชายแดนห้วยโก๋นและการค้าชายแดนรวมถึงตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋น ทำให้เกิดประโยชน์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและรูปแบบการก่อตัวของชุมชนชายแดนห้วยโก๋นที่มีลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากชุมชนโดยทั่วไป
2. ทำให้ทราบถึงการติดต่อและความสัมพันธ์ทางการค้าของชุมชนห้วยโก๋นกับชุมชนอื่น ๆ ใกล้เคียงในบริเวณแนวพรมแดนไทยลาว
3. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนพัฒนาชุมชนชายแดนห้วยโก๋นและพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะพื้นที่ใกล้เคียงกัน ให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับพื้นที่มากยิ่งขึ้น

4. ข้อสรุปและผลการศึกษาที่ได้จะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้คือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่คล้ายคลึงกันในพื้นที่อื่นได้และสามารถอธิบายถึงลักษณะการค้าชายแดนที่คล้ายคลึงกันในพื้นที่อื่นซึ่งปัจจุบันได้รับการสนับสนุนการพัฒนาจากภาครัฐและสามารถนำผลการการศึกษาที่ได้เปรียบเทียบกับทฤษฎีและการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อหาแนวทางการศึกษาต่อไป

6.4 ปัญหาและอุปสรรคของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ชายแดนจังหวัดน่าน ข้อมูลที่นำมาศึกษาส่วนใหญ่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ส่วนข้อมูลทางด้านทฤษฎีมีจำนวนน้อยเพราะยังขาดการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่และการศึกษาทางด้านการค้าชายแดนยังมีน้อยและการข้อมูลปฐมภูมิจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมักได้รับการปฏิเสธ เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ชายแดน ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลลับห้ามนำไปเผยแพร่หรือเปิดเผย ทำให้การศึกษายังมีอุปสรรคค่อนข้างมาก

การเก็บข้อมูลมีอุปสรรคอยู่บ้างคือการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติของชุมชนเป็นข้อมูลย้อนหลังและเป็นข้อมูลเก่าแก่ ผู้ตอบมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่คือคนชรซึ่งมักมีความจำเลอะเลือน ทำให้ต้องทำการสัมภาษณ์หลายครั้งเพื่อให้ข้อมูลที่ได้ถูกต้องและเป็นข้อมูลที่แท้จริง การเก็บข้อมูลแบบสอบถามมีอุปสรรคคือการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 60 ของผู้ค้าทั้งหมดโดยกำหนดสุ่มตัวอย่างกระจายทุกกลุ่มผู้ค้าสินค้าแต่ละประเภท แต่ในวันเก็บข้อมูลแบบสอบถามจำนวนผู้ค้าที่มาค้าขายสินค้ายังตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นมีจำนวนน้อยกว่าการที่ผู้วิจัยคาดหมายไว้ ทำให้การสุ่มตัวอย่างผู้ค้าในวันเก็บข้อมูลแบบสอบถามจริงสุ่มตัวอย่างร้อยละ 90 ของผู้ค้าในวันข้อมูลเก็บแบบสอบถามจริงทั้งหมด ผลคือการเก็บข้อมูลแบบสอบถามต้องเก็บจากผู้ค้าเกือบทุกรายที่สามารถเก็บได้และอุปสรรคการเก็บข้อมูลแบบสอบถามอีกประการคือผู้บริโภครายและผู้ค้าของ สปป.ลาวไม่เข้าใจและไม่สามารถให้คำตอบแบบสอบถามได้บางประเด็นเนื่องจากมีความรู้ที่น้อยและภาษาที่ใช้สื่อสารในการตอบแบบสอบถามมักเป็นภาษาท้องถิ่นที่ยากต่อการทำความเข้าใจ บางคำถามเป็นคำถามที่ผู้ตอบไม่อยากจะเปิดเผย ทำให้ผลการวิเคราะห์คลาดเคลื่อนไปบ้างและจำนวนผู้บริโภครายและผู้ค้าในตลาดนัดชายแดนห้วยโก๋นน้อย การนำมาวิเคราะห์ทางสถิติจึงทำได้เพียงการวิเคราะห์ทั่วไปไม่สามารถใช้สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์ผลการศึกษาได้ นอกจากนั้นอุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งของการศึกษาคือ พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ห่างไกล การเดินทางไปยังพื้นที่ศึกษาลำบากและใช้ระยะเวลานานตลอดจนสภาพเส้นทางคมนาคมขนส่งในพื้นที่ศึกษาลาดชันขาดการดูแลเอาใจใส่ การเข้าถึงแต่ละหมู่บ้านยากลำบากโดยเฉพาะในฤดูฝน

6.5 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการค้าขายแคนห้วยโก้นที่กล่าวมา ผู้ศึกษาพบว่าพื้นที่ศึกษายังมีปัญหาอื่น ๆ ที่ยังรอการแก้ไข ซึ่งสามารถสรุปประเด็นปัญหาได้ดังนี้

1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่ศึกษายังน้อยและบางหมู่บ้านขาดแคลน ทำให้การส่งเสริมการพัฒนาในอนาคตเป็นไปได้ช้า
2. การตั้งถิ่นฐานของแต่ละหมู่บ้านในชุมชนชายแดนห้วยโก้นมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานไม่เป็นระเบียบ ขาดการวางแผนไว้ล่วงหน้า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผนชุมชนไว้รองรับก่อนการขยายตัวของชุมชนในอนาคต
3. การลงทุนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านการค้าในพื้นที่ศึกษามีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป การลงทุนและการค้าเป็นเพียงการค้าขนาดเล็ก ผู้ค้าขาดความมั่นใจในการลงทุน ทำให้การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีการพัฒนาค่อนข้างช้า
4. การค้าขายสินค้าในตลาดนัดชายแดนห้วยโก้น ไม่มีระเบียบทั้งการวางแผนค้าขายสินค้าและรูปแบบการดูแลรักษา การจัดเก็บค่าเช่า ควรมีการจัดรูปแบบต่าง ๆ ให้เป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการดูแลและการจัดเก็บรวมทั้งให้ตลาดมีรูปแบบที่เป็นระเบียบ และการเฝ้าควบคุมดูแลคุณภาพของสินค้าที่นำมาค้าขายในตลาดนัดตลอดจนราคาสินค้าที่มาค้าขายในตลาดนัดชายแดนห้วยโก้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

6.6 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่าง ควรจัดให้มีการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบและเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวนมาก เนื่องจากการเก็บข้อมูลบางครั้งมักมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดข้อมูลที่เราต้องการทำให้สามารถตัดข้อมูลที่มีปัญหาออกจากการวิเคราะห์ เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้นและสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติขั้นสูงได้
2. การสัมภาษณ์ถึงประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน เมื่อมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผู้รู้ประวัติชุมชนที่แก่ชราในแต่ละชุมชน ควรนัดสัมภาษณ์พร้อมกันเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และให้เกิดการโต้แย้งคำตอบที่สับสนเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านจะทำให้ผู้ศึกษาได้ประวัติหมู่บ้านที่แท้จริง